

**TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ**

**A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZİ**

BİR ÜTOPYANIN SON KALESİ: ÇOCUK

Danışman Öğretmen: Nurdan Tuhfe Toçođlu Akgül
Öğrencinin Adı: Çađla Deste Ekin
Soyadı: Güner
Numarası: D1129043
Ödevin Sözcük Sayısı: 4030

Araştırma Sorusu: Ahmet Telli şiirlerinde ‘çocuk’ olgusu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

ÖZ (ABSTRACT):

A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında yapılan bu tezde, Ahmet Telli şiirlerindeki ‘çocuk’ olgusunun hangi yönleriyle ele alındığı araştırılmıştır. Giriş bölümünde şairin şiir gerçekliği içinde yer verdiği ‘gerçek dünya’ algısına, ve bu dünyanın bozulmuşluğuna yer verilmiştir. Ek olarak ‘çocuk’ olgusunun bu dünyadan farklı olarak saf ve bozulmamış olarak aktarıldığından bahsedilerek bu olgunun iki ana başlık altında inceleneceğinden bahsedilmiştir. Gelişme bölümünde şiirlerde yer alan gerçek çocuk kişiler ve şair tarafından çocuk özellikleri yüklenen şiir kişilerinin, şiirlerdeki işlevleri incelenmiştir. Sonuç olarak, gerçek çocuk kişileri şiirlerde etkileyen konumundayken şiirlerdeki genel havaya esenlikli durum kattıkları, ancak ‘gerçek dünya’nın olumsuz faktörleri sebebiyle etkilenen kişiler olduklarında şiirlere esenliksiz duyguların hakim olduğu görülmüştür. Ayrıca, ‘çocuklaştırılan’ şiir kişilerinin ‘ben’, ‘sen’ ve ‘biz’ olarak ele alınmasıyla ‘çocuk’ olgusunun yaratılan ütopyanın merkezine konulduğu yargısına varılmıştır.

(Sözcük Sayısı: 126)

İÇİNDEKİLER:

1) GİRİŞ	4
2) 'ÇOCUK' OLGUSUNUN İKİ FARKLI YÜZÜ	5
3) 'ÇOCUK' VE 'BEN', 'SEN', 'BİZ'	12
4) SONUÇ	20
5) KAYNAKÇA	22

Araştırma Sorusu: Ahmet Telli şiirlerinde ‘çocuk’ olgusu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

1) GİRİŞ:

Ahmet Telli, şiirlerinde hem bireysel hem de toplumsal konuları işleyen bir şairdir. Şiirlerinde yer verdiği ‘çocuk’ olgusu ise, toplumsal konulara yer verdiği ‘Dövüşen Anlatsın’ ve bireysel konuları işlediği ‘Çocuksun Sen’, ‘Belki Yine Gelirim’, ‘Su Çürüdü’, ‘Nidâ’ ve ‘Saklı Kalan’ kitaplarında görülen ortak tema olmasıyla, şairin bu iki farklı yönü arasında köprü kurmaktadır. Telli’nin şiirlerinde ‘çocuk’ olgusu, şairin şiir gerçekliği içinde yer alan ‘gerçek dünya’ algısıyla tezatlık oluşturacak biçimde ortaya çıkmaktadır:

“ Ki insanlar rüya görmüyor

Ve sıfır nedir biliyorlar

Düş kuranlarsa çoktandır

Meczip sayılıyor artık

Çöl de keşfedildi ve yeniden

Bir kez daha kaybedildi ütopya” (Telli, Ütopya)

Bu dizelerde de görüldüğü gibi, şair için ‘gerçek dünya’, düş kurmayı unutmuş, hayallerine sırtlarını dönmüş insanları temsil etmektedir. İnsanların giderek ruhsuzlaştığı ve duyguların gerçekliklerini yitirdikleri bu dünyada, şair kendisine ikincil bir gerçeklik yaratarak bozulan düzenden kaçmayı amaçlamıştır. Bu ikincil gerçeklik içinde ise ‘çocuk’ ögesi, saflığın ve bozulmamışlığın sembolü olarak temele oturtulmuş, gerek gerçek çocuklarla gerekse çocuk özellikleri yüklenen şiir kişileri ile şiirlerde yer alan ‘çocuk’ olgusu, bozulan bir dünyanın ortasında umut olarak yeşertilmiş, bir ütopyanın son kalesi olarak işlenmiştir.

Tez konusu olarak Telli’nin şiirlerindeki ‘çocuk’ olgusunun seçilmesinin nedeni, şairin ‘çocuk’ kavramına yeni bir bakış açısı getirmesi, kaybolmaya yüz tutan ‘gerçek’ duyguları bu kavram çerçevesinde ele almasıdır. Bu tezde, ‘Ahmet Telli şiirlerinde çocuk olgusu hangi yönleriyle ele alınmıştır?’ sorusundan yola çıkılarak ‘çocuk’ olgusu, gerçek çocuklar ve ‘çocuklaştırılan’ şiir kişileri olarak iki ana başlıkta incelenecektir.

2) 'ÇOCUK' OLGUSUNUN İKİ FARKLI YÜZÜ:

Ahmet Telli şiirlerinde kullanılan 'çocuk' olgusu, gerek temsil ettiği saflık ve bozulmamışlıkla, gerekse hayal gücü ögesini içinde bulunduruşuyla şairin gerçek dünya ve kendi ütopyası arasına çektiği belirleyici çizgi görevini görmektedir. Telli'ye göre çocuk, gerçek dünyanın kalıpları ve duygusuzluğundan uzak, bu gerçekliklerle kirletilemeyecek kadar farklıdır. Bu sebeple şiirlerde rastlanılan çocuklar, şiir yapısında betimlemelerle yer etmekte ve şiirin tonunu belirleyici etmenler olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Ahmet Telli şiirlerinde kullanılan çocuk betimlemeleri iki farklı durum çağrışımıyla birbirlerinden ayrılmaktadır. Bir kısmı şiir kurgusunu olumlu etkilerken diğerleri de dış etmenlerden olumsuz yönde etkilenmektedir. İlk olarak, 'çocuksu' duygular veya şiir ögesi olarak 'çocuk'tan yararlanılarak şiirin genel akışında olumlama yapılmaktadır. İkinci olarak ise gerçek dünyanın olumsuz yönde etkilediği çocukların hüznü ve kızgınlığı kullanılmaktadır. Her iki yolla da amaçlanan, 'çocuk' olgusunun, şairin algısında yer eden bozulmuş gerçeklikten ayrı tutulmasıyla oluşturulan farklılığın iki yönden sunulmasıdır. Derin ve dürüst hislerin kaybedildiği bir dünyada 'çocuk' olgusu yaşama güzellik katarken bu olguyu saran gerçekliğin manevi kirliliği, çocuğa hüznü ve acı getirmektedir.

İlk durum ele alınacak olursa, varlığıyla şiire esenlikli hava katan çocuklardan ilkinde örnek *Balkon* şiirinde görülmektedir:

"Çocuk sesleri, akşam sofraları, kadınlar

En çok bunlar yakışıyor bir balkona

Camı kırıp sokağa dilini çıkararak çocuk

İlk kez burada sarılır komşunun kızına" (Telli, Balkon)

Bir balkondaki tatlı curcuna tarif edilirken, ‘çocuk sesleri’ bu şenliğin tamamlayıcı ögesi olarak görev almaktadır. Bir aile portresi çizilirken bu bütünlüğün içindeki çocuk sesleri esenlikli hava katmakla beraber, çocuğun komşu kızına ilk defa bu ortamda sarılışı da güzel ve saf duyguların ilk olarak çocuklukta filizlenişini temsil etmektedir. Bu çıkarım, şairin saf duygular ve ‘çocuk’ olgusunu bağdaştırmasını destekler niteliktedir. Çocuğun içinde bulunduğu ve oluşmasında büyük rol aldığı bu tablo içerisinde komşu kızına sarılan çocuğa da yer verilmesi, ‘çocuk’ olgusunun içerisinde derin duyguların bulunmasından ileri gelmektedir.

Çocuğun varlığı, *Balkon* şiirinde mutlu tabloyu tamamlayıcı nitelikteyken bir başka şiir olan *Anısı Biz Olalım Bu Sokakların* da, olumsuz bir durumu olumluya çevirmektedir:

"perdeleri hiç açılmayan evlerde

ışıklar yanar çocuk sesleri duyulur

tanıdık sevinçlerle dolar yeniden

kendi sesini kemiren alanlar" (Telli, *Anısı Biz Olalım Bu Sokakların*)

Balkon şiirinin aksine, huzur ve mutluluk dolu bir ev betimlemesinden farklı olarak buradaki ‘perdeleri hiç açılmayan evler’, karamsar ve boğuk bir hava yaratmaktadır. İçine kapanık ve hüznü dolu bir ortam olan bu evlerde dahi çocuk seslerinin duyuluşuyla ışıklar yanmakta, bunu tanıdık sevinçlerin geri dönüşü takip etmektedir. Kapalı perdelerin imlediği ıssızlık ve ölüm çağrışımları, çocuk sesleriyle dağılmakta ve yerini yaşama hissine bırakmaktadır. Her iki şiirin de ortak paydası olan ‘çocuk sesleri’, iki farklı ortam betimlemesinde yer almasına rağmen sonuç olarak şiirlerde oluşturulan havayı benzer bir noktaya çekmektedir. Çocukların varlığı, sevinç ve huzur çağrışımlarının temel etmeni olarak şiirlerde yer etmektedir.

Beklenen başlıklı şiirde ise, kışın kasveti ve hüznünü dağıtarak yaklaşan bahar anlatılırken çocuğun varlığının sağladığı olumlu durumdan da yararlanılmaktadır:

"Hele o dokuz on yaşlarındaki çocuk

nerden bulmuş bu çiğdemleri böyle

ve nasıl getirmiş çarpılmadan

kentin bu en işlek alanına" (Telli, Beklenen)

Baharı getiren çiçek satıcıları arasında yer alan bu çocuğun çiğdemleri bulması ve başına bir şey gelmeden alana ulaşması hayretle karşılanmakta, onun bu azmi baharı getirme eylemiyle bağdaştırıldığında gelecek için umut hissi doğmaktadır. Bir kez daha esenlikli portrenin tamamlayıcı ögesi olarak kullanılan çocuğun varlığına ‘yenilik’ ve ‘umut’ anlamları da katılarak dünyanın bozulmuşluğu içerisinde bir umut ışığı olarak yakılmaktadır ‘çocuk’.

“Reklam spotlarının kirli ışıkları

ve çamur gibi bir yağmur altında

köşeleri tutmuş çiçek satıcıları

baharı getirmek istercesine kente” (Telli, Beklenen)

‘Kirli ışıklar’ ve ‘çamur gibi bir yağmur’ betimlemeleriyle kışa yüklenen esenliksiz hava, çiçek satıcıların gelişiyiyle dağılmaktadır. Mecazi anlamda ele alındığında kıştan bahara geçiş eskinin yıpranmışlığından çıkılarak yeni bir başlangıç yapmayı temsil etmektedir. Bu sebeple çocuğun şiirdeki taze ve yeni başlangıcı getiren bir öge olarak kullanılması, Ahmet Telli şiirlerinde çocuğun varlığının beraberinde esenlikli çağrışımları getirmesini desteklemektedir.

Çocuğun varlığı ile oluşturulan esenlikli durumların yanı sıra, ‘çocukluğa özgü saf duygular da Ahmet Telli şiirlerinde olumlu bir atmosfer yaratmanın odak noktasıdır. Şairin bu kullanıma başvurduğu şiirlerinde, çocuk şiir kişileri veya şiir öğeleri yerine betimlenen duyguların ‘çocuklaştırılması’ yer almaktadır. Çocukluğa özgü duygulardan yararlanarak vardığı nokta ise, çocuğun varlığının getirdiğine benzer bir şekilde şiire yüklenen olumlu havadır.

"Yürümeyi yeniden öğrenen felçli bir çocuk gibi

Sokağa çıkmıyım şimdi ve çoktandır

İhmal ettiğim dostlara yeni bir adres bırakmalıyım" (Telli, Aşk Bitti)

Şairin *Aşk Bitti* başlıklı şiirinden alınan bu bölümde, şiir kişinin yeni bir başlangıç yapmasıyla felçli bir çocuğun yürümeyi öğrenmesi bağdaştırılmaktadır. *Beklenen* şiirine paralel olarak burada da taze bir başlangıç olgusunun işlenmesi, çocuk olgusunun yenilik çağrışımlarıyla kullanıldığı çıkarımını da pekiştirmektedir. Sokaktaki oyunlardan uzak kalmış bir çocuğun bu oyunlara ve arkadaşlarına kavuşacağı zamanki sevinci ne kadar katıksız ve yoğunsa, şiir kişisi de bu duygularla hayatında yeni bir sayfa açmaya, 'çocuksu' duyguları hissederek içinde bulunduğu olumsuz durumu değiştirmeye çabalamaktadır. Bu değişimin beraberinde getirdiği manevi anlamda 'yeniden doğuş' çağrışımı, 'çocuk' olgusuyla varılan esenlikli durumun bir diğer örneğidir.

Konuğum Ol başlıklı şiirde ise, çocukların algısındaki farklılığa değinilirken bir yandan da 'yeni bir başlangıç' teması 'çocuk' olgusu aracılığıyla bir kez daha işlenmektedir:

"sabaha doğru perdeyi

aralayıp ufka doğru bakalım

ve bir çocuk gibi

hayretle seyredelim

güneşin kızılığını" (Telli, Konuğum Ol)

Yeni bir günün doğuşunun çocuk gibi hayretle izlenişi, yeniliğe olan heves ve umut durumlarını çağrıştırmaktadır. Güneşin her günkü doğuşunun sıradanlıktan çıkarılıp umutla beklenen bir olaya dönüştürülmesi, çocuğun alışkanlıklarla gözleri bağlı olmayışı sayesinde koruduğu hevesiyle sağlanmaktadır. Şiir kişisi çocukluğa özgü derin hayal gücü ile sıradanlığı yenerak doğan günü yeni bir başlangıç olarak karşılamaktadır. Geçmişe perde çekilerek yapılacak yeni başlangıcın 'çocuk' olgusuyla sağlanmasına bu şiirde de rastlanmasının sonucu olarak bir kez daha çocuksu duygularla şiirde olumlu bir atmosfer yaratılmıştır.

Hüzünlü, hırçın ve acılı çocuklar ise Ahmet Telli şiirlerinde yer alan çocuk betimlemelerinin diğer yüzüdür. Esenliksiz çağrışımlarla şiirlerde işlenen çocuklar ve çocuklara özgü duygular, gerçek dünyanın bozulmuşluğu tarafından zarara uğratılmalarından dolayı şiirlerde olumsuz atmosfer yaratan öğeler olmaktadır.

*"Dostluklar bitmiş, kitaplar yakılmış
veba sarmış kentin her köşesini
sorular yasaklanmış, güneş sıvanmış
ard arda yangınlar ortasında
talan edilmiş çocukların sevinci" (Telli, Sfenks)*

Sfenks şiirinde geçen bu bölüm, ‘çocuk’ olgusunun gerçek dünyadan etkilenişini yansıtmaktadır. Dostluklar ve kitaplar yok edilirken çocukların da bu katliamın ortasında kalması, dünyada kalan güzelliklerden biri olan ‘çocuk sevinçleri’ nin de bozulan ve yozlaşan dünyada değerinin bilinmeyip yok olmaya terk edildiğini göstermektedir. Bu bozulma ‘veba’ imgesiyle açıklanmakta, yozlaşmanın bir salgın gibi büyüdüğünü göstermektedir. Olumlu durumları yansıtan şiirlerde ‘çocuk’ olgusunun farklı boyutlarına durumu oluşturan etmen olarak yer verilirken, etkileyen konumundan çıkınca etkilenen olan ‘çocukluğun’ dünya tarafından değeri bilinmemektedir.

Tüketilen çocuk sevinçlerine bir başka örnek ise, *Anladım* başlıklı şiirde görülmektedir:

*"Ve bırakarak metal bir uygarlığı geride
Anladım ayaklarımın altındaki dünya değil
Çocuk sevinçleri ipinden koparılmış uçurtmalar" (Telli, Anladım)*

Şiirde dünyanın ‘metal bir uygarlık’ olarak adlandırılması, duygulardan yoksun ve hissiz, adeta makineleşmiş bir uygarlığa dönüşüldüğünü anlatmaktadır. Bu sebeptendir ki şiir kişisi, kendi dünya kavramının bu bozulmuş ve ruhsuzlaşmış dünyadan farklı olduğunu vurgulamak adına ayaklarının altındakinin dünya olmadığını söylemektedir. Çocuk sevinçleri ise *Sfenks* şiirine benzer bir şekilde, ‘büyüklerin’ dünyasında unutulmuş; savrulmaktadır. Öyle ki gerçek duyguların ne olduğunu unutmuş bireylerin dünyasında ‘çocuk’ olmanın, yani saf ve katıksız hislerin varlığı da önemini kaybetmiştir. Bu ortamda ‘çocuk sevinçleri’ olumsuz yönde etkilenmekte ve şairin tabiriyle ‘ipinden koparılmış uçurtmalar’ misali amaçsızca savrulmaktadır.

Ahmet Telli'nin işlenen şiirlerinde 'çocuk' olgusunun gerçek dünyada önemini kaybetmesi, gerçekliğin yozlaşmışlığının bu olguyu olumsuz yönde etkilemesiyle birleşince bir sonraki adım olarak 'çocuk' olgusunun diğer yüzü işlenmekte ve şiirlerde hırçın çocuklar ön plana çıkmaktadır. Özellikle 'hırçın' çocukların şiirlerde yer alması, hırçınlığın çocuğun gerçek dünyaya tepkisi olarak ele alındığında şair tarafından ütopyasına dahil ettiği 'çocuk' olgusuna neden olumsuz duygular yüklediği anlaşılmaktadır.

"Hırçınlaşan çocuktan doğa

(...)

Hırçınlaşan çocuktan kalbin" (Telli, Ömrümüz Bizim)

Ömrümüz Bizim başlıklı şiirde hitap edilen 'sen' kişinin ve doğanın esenliksiz çağrışım yapan özellikleri, hırçın bir çocuğun davranışlarına benzetilmekte, bu da 'çocuk' olgusunun şiirlerdeki olumsuz yönünü pekiştirmektedir. Şiir kişinin kalbinin 'hırçınlaşan çocuk' olarak nitelendirilmesinin nedeni ise, '*Ömrümüz mü aşk mıydı biten*' sözlerinden de anlaşılacağı gibi aşkın sona ermesidir.

Öte yandan *Dinmeyen* başlıklı şiirde de doğanın hırçın bir çocuğa benzetildiği bir betimleme kısmına rastlanmaktadır:

"Sonra hırçın

bir çocuğa benzeyen

doğayı anlat" (Telli, Dinmeyen)

Ömrümüz Bizim ve *Dinmeyen* şiirlerinde, hırçın çocukların ortak paydası doğa ile bağdaştırılmalarıdır. Eğer doğanın yapıcı ve yıkıcı olmak üzere iki kutba ayrıldığı düşünülürse, Telli'nin şiirlerindeki hırçın çocuklar bir bütünün olumsuz yarısını çağrıştırmaktadır. Çocuğun içinde barındırdığı yıkım gücü doğanın hırçın bir çocuğa benzetilmesiyle ortaya konulmakta, buna karşın şiirlerde bu esenliksiz çağrışıma yönelik bir suçlamaya veya olumsuz yargıya rastlanmamaktadır. Bunun nedeni de şiirlerdeki çocuklarda gözlemlenen hırçınlığın sebepsiz yere olmamasıdır. Kaynağı 'gerçek dünya'nın bozulmuşluğu olan dış faktörlerin etkisiyle hırçınlaşan çocuklar, bu bağlamda da doğayla benzerlik göstermektedir. Nasıl doğaya verilen zararın geri dönütü afetler şeklindeyse, aynı

şekilde ‘çocuk’ olgusuna da ‘gerçek dünya’dan zarar gelmekte ve sonuçta şiirlerde ‘hırçın çocuklar’ ortaya çıkmaktadır. *Sfenks* ve *Anladım* şiirlerinde de görülen ‘talan edilmiş’ ve ‘ipinden koparılmış uçurtmalara’ benzetilen çocuk sevinçleri, bu kanıyı pekiştirmektedir. Doğa, canlı varlıkların yaşam ortamıdır. Öte yandan ‘çocukluk’ da bireysel gelişim ve yaşam sürecinin özüdür. Bu şekilde ele alındığında ‘gerçek dünya’nın doğaya ve çocuğa verdiği zarar, özünde benzeşmektedir. Hasar verici öge aynı olduğunda, doğa ve çocuğun ‘hırçınlaşmaları’ aynı sebebe bağlanmaktadır.

Şiirlerde yer alan hırçın çocuklara karşı şikayet duyulmaması ve ‘çocuk’ olgusunun her şeyiyle kabul edilmesi, *Asmin* başlıklı şiirde bir çocuk ve oyuncak arasındaki ilişki kullanılarak açıklanmaktadır:

" Boynu kırılan bir oyuncaksam hırçın

Bir çocuğun elinde, ki celladım

Gözlerimi de oymuştu fırlatıp atarken

Yine de özliyorum onu, niyetçi

Tavşanlara dönerken beklediklerim" (Telli, Asmin)

Şiir kişinin bir çocuğun elindeki oyuncak ağzından konuşmasıyla, ‘çocuğun’ gözlemlenmesine olanak sağlamaktadır. Her ne kadar hırçın olduğu söylenen çocuk tarafından fırlatılıp atılsa da, ‘ben’ kişisi çocuğu özlemektedir. Bu da gösterir ki tepkisini hırçınlık olarak gösteren ‘çocuk’ kişisi olduğu gibi kabullenilmekte ve hakkında olumsuz düşünülmemekte; bir nevi affedilmektedir, çünkü bu durumu ortaya çıkarmada suçlu olan çocuk değil ‘gerçek dünya’dır. Zarar gören çocuk ise sadece bir kurbandır.

Şiirler incelendiğinde görülmektedir ki, şair ‘çocuk’ olgusunu şiir gerçekliğinde ‘gerçek dünya’dan farklı ve bozulmamış bir öge olarak işlemiştir. Kaybolan duygular ve yozlaşan değerler arasında ‘çocuk’, neşe veren; ancak ‘gerçek dünya’nın bozulmuşluğundan etkilendiğinde de hırçınlığı ön plana çıkan bir şiir ögesi konumundadır. Bu özellikleriyle çocuk, Telli’nin şiirlerinde ‘gerçek dünya’da bir kaide, bozulmuş düzene yenik düşmeyen duyguların bütünüdür

3) ÇOCUK VE ‘BEN’, ‘SEN’, ‘BİZ’:

Şiirlerde geçen çocuk betimlemeleri ve gerçek çocuklara ek olarak şair tarafından ‘çocuklaştırılan’ şiir kişilerine rastlanmaktadır. Bu şiir kişileri, temsil ettikleri durum ve duygular çerçevesinde şair tarafından kasıtlı olarak çocuk özellikleri yüklenmekte, gerçek dünyanın bozulmuşluğundan bu yolla ayrılmaktadırlar. Genel olarak ele alındığında şair tarafından çocuklaştırılarak farklı kılınan bu şiir kişileri, ‘ben’, ‘sen’ ve ‘biz’ şahıslarının kullanımıyla şiirlerde yer almaktadır. Ahmet Telli’nin şiir kişilerini sunmada bu yola başvurması, şiir kişilerinin ‘çocukluk’ olgusunun içinde barındırdığı saflık ve gerçek duygulara sahip oluştan kaynaklanmaktadır. Onun ‘çocuk’ları, gerçek dünyadaki acı durumun aksine yozlaşmadan kalmayı başaran kişilerdir. Onlar, içlerinde gerçek duygular taşıyan şiir kişileri olduklarından çocuklaştırılmaktadırlar Ahmet Telli şiirlerinde.

‘Çocuk’ olgusunun ‘ben’ şahsı üzerinden işlenişi incelendiğinde, ‘ben’ kişinin gerçek dünyadan farklılığının saflık ve derin duygu olgularıyla yansıtıldığı görülmektedir. Ahmet Telli’nin şiirlerinde yer alan ‘ben’ kişileri, gerçek dünyanın kaideleri arasında istisna olarak kalmış, hissizlik ve sahtelikle kirlenmemiş kişilerdir. Dünyanın genelinden farklı ‘ben’in ‘çocuk’ olgusuyla bağdaştırılmasına bir örnek ise *İmlasız* başlıklı şiirde görülmektedir:

“Ayağı kayan bir çocuk

Kadar şaşkınlım, bilemedim

Düz yolda yürümenin imlasını

Kanayan dizlerime bakıp da

Ağlamayı öğrenemediğim gibi” (Telli, İmlasız)

Çocuksu bir şaşkınlığın şiir kişisi üzerinden gözlemlendiği şiirde, bu şaşkınlığa sebep olarak düz yolda yürümenin gerektirdiklerinin bilinmemesi gösterilmektedir. Sakarlığı çağrıştıran ‘ayağı kayan çocuk’ betimlemesi ‘düz yolda yürümek’ imgesiyle birleştiğinde ‘ben’ kişinin çevreden beklenenleri yerine getiremediği, ‘normal’ karşılanan bir çizgide seyretmediği izlenimini vermektedir. Gerçek dünyanın kaideleri tarafından ‘düz’ olarak

kabul edilen bu yolda uygun hareket etmek şiir kişisine zor gelmektedir. Burada ‘düz yol’ bir çocuğun yürümeyi bir türlü beceremediği bir oluşum olduğundan, şairin gerçek dünyaya biçtiği kalıplaşmış, ruhsuzlaşmış görünümün şiire yansımadır. Bir çocuğa benzetilen ‘ben’ kişinin ‘normal’ olana uzaklığı, ‘çocuk’ ve gerçek dünya arasındaki çelişkiyi bir kez daha göstermektedir. ‘Ben’ kişisi gerçek dünyanın kalıplarına uygun olmayı becerememekte; bu sebeple zarar görmektedir. ‘Kanayan dizler’ de saflık ve masumluğun sembolü ‘çocukluğun’ gerçek dünyadaki normal kavramıyla bağdaşmaması sonucu gördüğü manevi hasardır.

Her ne kadar gerçek dünyaya olan aykırılığıyla yıprandığından bahsedilse de, *Ömrüm Diyorum* başlıklı şiirde ‘ben’ kişinin değişmeyip her şeye rağmen olduğu gibi kalma isteği gösterilmektedir. Sahteliği ve yüzeyselliğiyle eleştirilen ‘gerçek’ dünyada ‘ben’ kişinin mutsuzluk pahasına da olsa bu genel tablo içerisinde yer almaması gerektiği söylenmektedir. Bunu anlatmak içinse diğer şiirlerle paralel olarak çocukluk döneminin saf duygularından yararlanılmış, ancak üzgün bir çocuğun tadabileceği yalnızlık duygusu kadar yoğun hislere sahip olma arzusu ön plana çıkarılmıştır:

”Ömrüm diyorum şimdi ömrüm

Üzgün bir çocuksun sen ve yalnız

Öyle kal çünkü bu dünyada

Sana en çok mutsuzluk yakışıyor” (Telli, Ömrüm Diyorum)

Bu şiirde ‘ben’ kişinin kendi ömrünü üzgün ve yalnız bir çocuk olarak nitelendirdiği görülmektedir. Konu tüm hayatı olunca, üzgün ve yalnız bir çocuk olan aslında ‘ben’ kişinin ta kendisi olmaktadır. Dolaylı yoldan ‘ben’ kişinin çocuklaştırılmasıyla, hayat boyu gerçek dünyanın kaidelerinden farklı bir yol izlemesi sebebiyle mutsuzluğa sürüklendiği anlaşılmaktadır. ‘Ben’ kişinin kendi ömrüne seslenişi, bir bakımdan şiir kişinin iç monologunun parçasıdır. ‘Bu dünya’ diyerek kendini dışında bıraktığı gerçeklikte bir çocuk olarak yer etmesi, ‘büyüklerin’ dünyasında kirlenmeden kalmayı başardığını ve uyumsuzluğunun bir getirisi olarak mutsuz olduğunu göstermektedir. Bu duruma rağmen ‘ben’ kişisi dünyaya uyum sağlamaktansa mutsuz olmayı tercih

etmekte, ‘çocuksu’ bir mutsuzluğun içinde barındırdığı yoğun duyguları yaşamayı, hissizleşmiş ve ruhsuz bireylerin içine karışıp onlardan; ‘büyüklerden’ biri olmaya yeğlemektedir.

‘Ben’ kişinin gerçek dünyanın yüzeyselliğinden istemli soyutlanışına, ‘sen’ kişinin çocuklaştırıldığı *Çocuksun Sen 1* şiirinde dahi “*Bir yanlışlığım bu dünyada en az senin kadar*” sözleriyle yer verilmektedir. Daha önce ‘ben’ kişisi üzerinden işlenen gerçek dünyadan farklılık olgusu, ‘sen’ kişisiyle birlikte verilerek aynı ütopyik farklılık birincil şahıs kullanımının dışına taşınmıştır. “*Dünyanın dışına atılmış bir adımdın sen*” sözleriyle başlayan *Çocuksun Sen 1* şiirinde, ‘ben’ kişisine benzer şekilde şiir kişisi ‘sen’in de ‘gerçek’ dünyayla çeliştiği görülmektedir. ‘Ben’ ve ‘sen’ kişilerini ortak paydada birleştiren bu aykırılık durumu, her iki şiir kişisini de ‘gerçek dünya’ olarak algılanan yozlaşmışlığın birer parçası olmaktan alıkoymaktadır. Bu sebeptendir ki, ‘ben’ kişinin ağzından yazılmış olan şiirde ‘ütopya’ algısına yer verilmiş ve ‘sen’ kişisi bu olgunun temeline oturtulmuştur:

“ (...)

Seni bekliyorum orda, o kirlenen ütopyada

(...)

Sonsuz bir uykuya dalıyorum sonra ve sen

Hiç büyümüyorsun artık iyi ki büyümüyorsun

Adınla başlıyorum her şiire ve her mısrada

Esirgeyensin, bağışlayansın, biad ediyorum.

Çocuksun sen ve bu dünya sana göre değil” (Telli, Çocuksun Sen 1)

Sözü geçen ‘ütopya’, ‘ben’in gerçek dünya algısı ve kendi istediği dünyanın farkına yönelik bir ipucudur. Gerçek dünyaya uymayan saflık, temizlik ve dürüstlük ‘ben’ tarafından ütopyik öğeler olarak korunmaya çalışılmakta, dünyanın yüzeyselliğine aykırılığıyla ‘ben’ için farklılaşan ‘sen’ de bu ütopyaya katılmaya değer

görülmektedir. ‘Sen’ kişisi, bu ütopya da beklenmektedir; ancak sahtelik ve bozulmuşluklardan kurtarılan değerlerle kurulmuş olan bu dünyayı da gerçekler yavaş yavaş kirletmektedir.

Şiirin genelinde geçen ‘Çocuksun sen sesindeki tipiy e tutulduğum’ ve ‘Çocuksun sen her ayrılıkta imlası bozulan’ gibi, ‘sen’ kişisinin çocuklaştırması adına kullanılan ifadelerin sonuncusu, ‘Çocuksun sen ve bu dünya sana göre değil’dir. ‘Sen’in gerçek dünyadan farklılığı bu şiirde de ‘çocuk’ olgusuna bağlanmakta, ‘sen’ kişisi çocuklaştırılarak dünyadan ayrı tutulmakta ve ‘ben’in ütopyasına dahil edilmektedir. Bu sayede bir kez daha ‘çocuk’ olgusu saflık ve bozulmamışlığın simgesi olmakta ve ikinci tekil şahsa yüklenen saflık ve aykırılık durumu ‘çocuklaştırma’ yoluyla sağlanmaktadır.

‘Sen’ kişisinin Ahmet Telli şiirlerinde ‘çocuklaştırılmasına’ bir diğer örnek ise *Çocuksun Sen 2* şiiridir. Bu şiirde de benzer bir şekilde şiir kişisi ‘sen’in çocuk olgusuyla bağdaştırılması sürdürülmektedir. Bu şiirde diğerinden farklı olarak çocukluğa özgü saflık, tabiat öğeleri ile çağrıştırılmaktadır:

“Çocuksun sen sesinin çağlayanına düştüm

(...)

Bir rüzgar esse ellerin fesleğen kokuyor

Kırlangıçlar konuyor alnına akşamüstleri

(...)

Çocuksun sen alnına kırlangıçlar konan” (Telli, Çocuksun Sen 2)

‘Sen’ kişisinin ‘çocuk’ olduğu söylenirken bir yandan da adeta doğanın bir parçasıymışçasına betimlenmektedir. Şiirlerdeki gerçek çocukların hırçın oluşları anlatılırken doğanın hırçınlığıyla bağdaştırmalar yapılması, çocuklaştırılan ‘sen’ kişisi aracılığıyla ‘çocuk’ olgusunun barındırdığı saflığın aktarılmasında doğanın yapıcı tarafının kullanılmasına sebep olmuştur. Bu sebeple ‘sen’ ellerinin fesleğen kokması ve alnına kırlangıçlar konmasıyla ağaç çağrışımıyla sunulmuş, ‘doğa’ ve ‘çocuk’ olgularının ortak paydasının olumlu tarafı olan saflık olgusu ortaya çıkarılmıştır. Bu kez şiirdeki çocuk olgusu hırçınlık barındırmamakta, aksine ‘ben’ için yapıcı özellik taşımaktadır ki; ‘Gülüşünün kokusuyla yeşerdi bir elma ağacı’ sözlerine yer verilmektedir. Eğer ‘elma

ağacı', Adem ve Havva'nın elma ağacının meyvesini yemelerinden dolayı yeryüzüne indirildikleri inanışından yola çıkılarak ele alınırsa, bu ağacın yeryüzündeki yaşamın başlangıcını sembolize ettiği ve 'sen' kişinin 'ben' in ütopyasına hayat veren olgu olduğu çıkarımına ulaşılmaktadır. 'Çocuklaştırılan' 'sen' aracılığıyla, Telli'nin şiirlerinde çocuk olgusunun ütöpik oluşu bir kez daha görülmektedir.

Ahmet Telli şiirlerinde çocuk özelliklerinin birinci ve ikinci tekil şahıs şiir kişilerine yüklenmesi ile sağlanan 'ütöpik çocuk olgusu', bu şiir kişilerinin bir araya gelmesiyle de bir üst seviyeye çıkmakta; 'çocuklaştırılan' şiir kişilerinin sonuncusu olarak 'biz' kişisine yer verilmektedir. 'Biz'in de benzer şekilde 'çocuk' olgusuyla bağdaştırılmasının sebebi, bu şiir kişinin gerçek duyguların savunucusu bir topluluğu temsil etmesidir. İnandığı şeyler uğruna mücadele veren 'biz'in sevdadan güç aldığına dile getirilmesi ise, 'biz'e çocuk özellikleri yüklenmesinde etkilidir, çünkü 'sevda', gerçek dünyada bozulmadan kalabilen ve sahte olmayan bir olgudur. 'Biz'in de sevda savunucusu oluşu, şiir kişisini 'çocuk' yapmaktadır.

'Çocuk' olgusunun 'biz' şiir kişisi üzerinden saflığın yanı sıra 'gerçek duyguları' kapsayan yönünün de aktarılmasına bir örnek, *Mülkümüz Kederdir* başlıklı şiirdir:

"Biz ki yorgun çocuklardık

hasretin memesinden emdik kahrı

sevdaların yangınından geçtik

ve keder

bir mengene gibi

sıkıp durdu yüreğimizi

solgun bir gül oldu yüzümüz" (Telli, Mülkümüz Kederdir)

Şiirde 'biz'in çocuk olarak nitelendirilmesi, sevdayı yaşamış olmasından kaynaklanmaktadır. 'Çocuk' olgusunun karşıtı olan 'gerçek dünya', bozulan ve sahte olan durum ve duyguların simgesi olduğundan, 'biz' kişinin 'sevdanın yangınından geçmesi', gerçek dünyadaki sahteliğin aksine içinde yoğun duygular barındırdığının

kanıtıdır. ‘Ben’ kişinin gerçek dünyadan farklılığının anlatıldığı *Ömrüm Diyorum* şiirine benzer şekilde, burada da farklı ve aykırı oluştan doğan bir mutsuzluk ön plana çıkmaktadır. ‘Çocuk’ özellikleri yüklenen şiir kişisi bu şiirde de ‘çocukluğundan’ dolayı gerçek dünyayla çelişmekte, bu dünyanın tanımladığı sahte mutluluğa dahil olmamaktadır.

Şiir kişisi ‘biz’in tinsel yönden çocuklaştırılması, *Bir Sevda Ki...* başlıklı şiirde de yer almakta, ‘biz’in farklılığının yaşamını olumsuz yönde etkilediği söylenmektedir:

“*Yorgun çocuklardık*

geçmişimiz kan revan içinde

geleceğimiz ağıt

(...)

bel bağlamadık sevdadan gayrısına

ki inandık

çıkartıp baltasını topraktan

töre’nin gereğini

yerine getirecektir sevda” (Telli, Bir Sevda Ki...)

‘Biz’in hayatının ‘kan revan içinde’ ve ‘ağıt’ benzetmeleriyle ele alınması, şiir kişinin inandığı ve savunduğu sevda olgusunun, ‘gerçek dünya’ kavramıyla çatışmasından kaynaklanmaktadır. Sahte ve bozulmuş gerçek dünyada bozulmamışın peşinden giden ‘biz’, bu aykırılığı sebebiyle içinde bulunduğu; fakat bir parçası olmadığı ‘gerçek dünya’da mutsuz olmaktadır. Buna rağmen bu durumdan şikayet edilmeyişi, ‘biz’in sahteliğe ayak uydurmamak adına bu mutsuzluğu kendisinin seçtiğini göstermektedir. Ek olarak, sevdanın baltasını ‘topraktan’ çıkaracağını söylenmesi, ‘sahtelik’ ve ‘yapaylığın’ zıt anlamlısı olan ‘doğallık’ çağrışımı yapmaktadır. Bu sebeple ‘balta’ imgesinin, yok oluş karşısında sahteliğe direniş olduğu düşünülürse, çocuklaştırılan ‘biz’in buna inanması kendisinin de gerçek dünyanın bozulmuşluğuna karşı durmasıyla sonuçlanmaktadır.

İki şiirde ortak olarak şiir kişilerinin ‘yorgun çocuklar’ olarak ele alınması, ‘biz’in ‘ben’ ve ‘sen’den farklı olarak yaptığı şeylerin şiir kişisini yıpratmış olduğunu düşündürmektedir. Bu kullanımın nedenselliği incelendiğinde, *Zamanı Ve Sevdayı Kollamaktayız* başlıklı şiir açıklayıcı olmaktadır:

“ (...)

Ne varsa hayatı yeniden yaratan

ellerimiz onun nabızlarında

zamanı

ve sevdayı kollamaktadır

Yolları büsbütün kesse de zulüm

esip dursa da acının çöl ayazı

hangi dağ efkarlıysa ordayız

perişan edilen her şey bizimdir

yağmur oluyoruz hangi ırmak kurusa

gülüşümüz çocuk

adımız eşkiyaya çıkmıştır bizim” (Telli, Zamanı Ve Sevdayı Kollamaktayız)

Gerçek dünyaya aykırılıklarıyla ortak noktada buluşan ‘ben’ ve ‘sen’ kişilerinin birleşiminden doğan ‘biz’ topluluğu, yok olan değerleri, ‘gerçek’ duyguları korumaya adanmıştır kendisini. Bozulan, yapay bir hale gelen ve saf, temiz duyguları umursamayan gerçek dünya, sevda savunucusu ‘biz’i perişan etmektedir. Her şeye rağmen sahteliğin bir parçası olmamakta direnen, hayatın nabzını tutan ‘biz’, bu özellikleri nedeniyle Telli’nin şiirlerinde çocuklaştırılmaktadır; fakat giderek güçlenen çarpık düzen karşısında direnmek, ‘biz’i yorgun bir çocuk yapmaktadır.

Ahmet Telli, çocuk özellikleri yüklediği şiir kişileri kullanırken ‘ben’, ‘sen’, ‘biz’ şahıslarının dışına çıkmamış, ‘o’ kişisini atlamıştır. Bunun sebebi ise, saf ve bozulmamış öğelerin simgesi olan ‘çocuğun’, ‘gerçek dünya’nın içinde bir istisna olması yönüyle ütopyik bir olgu konumunda oluşudur. Şairin idealize ettiği ‘çocuk’,

üçüncü tekil şahıs kullanımının kattığı yabancılık durumuna aykırıdır. ‘O’, gerçek dünyaya aittir, bozulmuş düzenin bir parçasıdır; temelinde ‘çocuk’ olgusu bulunan bir ütopyada yer almak içinse fazla uzak, fazla yabancıdır.

Çocuklaştırılan şiir kişileriyle ilgili gözlemlenen bir diğer olgu ise, büyüdüklerinden hiç bahsedilmemesidir, çünkü tinsel anlamda çocuklaştırılan şiir kişilerinin büyümesi demek, gerçek dünyanın birer parçası haline gelmeleri, ‘o’ şahsına dönüşmeleri demektir. Şiirlerde, çocuk özellikleri yüklenen şiir kişilerinin büyümeleriyle ilgili bölüm, *İmlasız* başlıklı şiirde görülmektedir:

“Büyüledim ama büyüyemedim

Aklım ermedi aynalara ve suya

Yüzümü gösterip kalbimi neden

Sakladıklarını öğrenemedim

Şaşkınlım, cahilim ben bu dünyada” (Telli, İmlasız)

Şiirde ‘ben’ kişisi çocukluğa özgü saf ve masum haliyle bozulmuşluğun kurallarına karşı cahil kalmakta, ‘ayna’ ve ‘su’ olarak imlenen gerçek dünyanın ikiyüzlülüğünü anlayamamakta, dolayısıyla büyüüp bu sahteliğin bir parçası olmamaktadır. Aynı şekilde *Çocuksun Sen Ide*, “*Sonsuz bir uykuya dalıyorum ve sonra sen/ Hiç büyümüyorsun artık iyi ki büyümüyorsun*” ve *Çocuksun Sen 2* deki, “*Çocuksun sen büyümek yakışmazdı hiç*” sözleri, çocuklaştırılan şiir kişilerinin büyümediği, daha da önemlisi büyümelerinin istenmediğini kanıtlamaktadır. Bunun nedeni de çocuklaştırılan şiir kişilerinin ‘büyümesinin’, gerçek dünyanın kirliliğinin bir parçası olup şairin yarattığı ütopyik öğeler olmaktan çıkacak oluşlarıdır. Sonuç olarak Telli’nin ‘çocukları’ hiç büyümemekte, saflıklarını korumayı başarmaktadır.

Bu bölümde şiir kişilerinin ‘gerçek dünya’ya aykırı kişiler olarak işlendikleri ve şairin ‘çocuk’ olgusunu bu karakterler aracılığıyla bozulmuş ‘gerçek dünya’ya karşı adeta bir kalkan gibi ortaya çıkardığı görülmektedir.

4) SONUÇ:

Ahmet Telli, ‘çocuk’ olgusuna yer verdiği şiirlerinde bu olguyu saf ve bozulmamış duyguları imlemek, yarattığı şiir gerçekliği içindeki ‘gerçek dünya’ algısına tezat oluşturacak şekilde ‘gerçek’ duyguları hissetmekten vazgeçmemiş olan şiir kişilerini tasvir etmek için kullanmaktadır. Şairin çizdiği bozulan dünya portresinde değişmeden kalmasıyla ütopyik bir öge olarak ortaya çıkarılan ‘çocuk’, ‘gerçek çocuklar’ ve şair tarafından çocuk özellikleri yüklenen şiir kişileri olarak iki ana başlıkta incelenmiştir.

Gerçek çocuklar, varlıklarıyla ve bazen de duygularıyla şiirlerin genel havasını olumlu yöne çekerken, gerçek dünyanın bozulmuşluğundan etkilendikleri durumlarda hırçınlaşmaktadırlar. Her ne kadar tezat durumlar olsa da iki durumda da ‘gerçek dünya’dan farklılığıyla ortaya konulan ‘çocuk’, bu dünya ve karşıtı olarak kirlenmeden kalan bir ütopya arasındaki çizgi görevi görmektedir. Çocuğun baharın gelişiyiyle bağdaştırıldığı *Beklenen* ve çocuksu duygulardan yararlanan *Aşk Bitti* başlıklı şiirlerde ‘çocuk’ olgusuna saflığın yanı sıra yeni bir başlangıç çağrışımı da eklenilerek bu olgunun içinde barındırdığı umut imgesi sunulmaktadır. Öte yandan ‘gerçek dünya’ya karşı yakılan umut ışığı olan ‘çocuk’, sahte ve bozulan dünyadan olumsuz yönde etkilenmektedir. Şair, yozlaşan dünyanın ‘çocuk’ tarafından temsil edilen tüm güzellikleri de yavaş yavaş yok ettiğini *Sfenks* ve *Anladım* başlıklı şiirlerinde ifade etmektedir. Bu yargıyı takiben *Ömrümüz Bizim* ve *Dinmeyen* başlıklı şiirler incelendiğinde ise yıkımdan etkilenen ‘çocuk’ olgusunun içine hırçınlaşma durumunun da katıldığı görülmektedir.

Gerçek dünyanın bozulmuş düzenine aykırı olan şiir kişileri, şair tarafından çocuk özellikleri yüklenerek aktarıldığında ise yozlaşan dünyanın karşısında saflığın, temizliğin ve ‘gerçek’ duyguların son kalesi olmaktadır. ‘Ben’, ‘sen’ ve ‘biz’ şahısları üzerinden incelenen şiir kişileri, yozlaşan dünyada kirlenmeden kalmayı başardıkları için bu dünyada eğreti durmakta, farklılıklarından ötürü mutsuz olmaktadır. Buna rağmen *Ömrüm Diyorum* başlıklı şiirde görülmektedir ki, bu mutsuzluk şiir kişisi tarafından bilinçli olarak tercih edilmekte, ‘gerçek dünya’da sahte mutluluklarla var olmak istenmemektedir. Bu sebeple çocuklaştırılan şiir kişileri

büyümektedir. 'Büyüme' imgesinin altında yatan 'gerçek dünya'ya ait oluş çağrışımı, şiir kişilerinin büyümelerinin istenmemesine yol açmakta, bu kişiler hissettikleri derin duyguları ve saflıklarını 'gerçek dünya'nın bozulmuşluğuna rağmen korumayı başarmaktadırlar.

Gerek şiirlerde yer alan gerçek 'çocuk' kişiler, gerekse şair tarafından davranış ve duyguları nedeniyle çocuk özellikleri yüklenen şiir kişileri olsun, Telli'nin şiirlerinde 'çocuk', gerçek dünyaya aykırılıkları nedeniyle kendi ütopyasına dahil ettiği saf ve bozulmamış öğelerin bütününe kapsayan olgu olarak yer almaktadır.

KAYNAKÇA:

- Telli, Ahmet. *Dövüşen Anlatsın*, İstanbul: Everest Yayınları, 2003
- Telli, Ahmet. *Belki Yine Gelirim*, İstanbul: Everest Yayınları, 2004
- Telli, Ahmet. *Su Çürüdü*, İstanbul: Everest Yayınları, 2004
- Telli, Ahmet. *Saklı Kalan*, İstanbul: Everest Yayınları, 2004
- Telli, Ahmet. *Çocuksun Sen*, İstanbul: Everest Yayınları, 2004
- Telli, Ahmet. *Nidâ*, İstanbul: Everest Yayınları, 2010